

Pázmány Law Working Papers
2013/15

**Cseporán Zsolt: A művészet
szabadsága – A képzőművészet
járulékos alapjogi jellege: a
tulajdonhoz való jog**

Pázmány Péter Katolikus Egyetem / Pázmány Péter Catholic University
Budapest

<http://www.plwp.jak.ppke.hu/>

Cseporán Zsolt: A művészet szabadsága – A képzőművészet járulékos alapjogi jellege: a tulajdonhoz való jog¹

Az elemzés alapja: A képzőművészet többi művészeti ágtól eltérő sajátossága

A művészet többi ágához képest a képzőművészetnek megkülönböztetett helye van a társadalomban – és nem csak azért, mert az egyik legrégebbi művészi kifejezési forma,² hanem mert annak egyedi sajátosságai ezt eredményezik. Ez azon tulajdonságában ragadható meg, miszerint a képzőművészet a látható alkotásokat létrehozó kifejezési mód: tehát a művészi érték kimondottan az alkotásban, a tárgyasult műben érhető tetten. Ebből pedig következtetésként levonhatjuk, hogy a képzőművészet lényegi ismerve a tárgyalkotó tulajdonsága, amely sajátos aspektusa a többi művészeti formától megkülönbözteti: „A képzőművészetek, tárgyalkotó művészetek specifikumainak és kutatásuknak a lényegi eltérése más művészeti ágazatoktól nagyrészt abból adódik, hogy a matériájukban létező, látható és tapintható, helyhez és térhez kötött alkotások (...)”.³

Ezek alapján, meglátásom szerint minden olyan művészeti alkotómunka, ami egy olyan művet hoz létre, amelynek művészi töltete kimondottan egy tárgyasult anyagiségben nyilván meg, a képzőművészetek közé sorolandó.⁴ Ebből kiindulva felmerül a kérdés: ha egy fizikailag is létező tárgy a művészi alkotás, akkor arra miként vonatkoznak a tulajdonjog szabályai. A következőkben ezt a problémát járom körül az alapjogok terén, tehát a tulajdonhoz való jogra fókuszálva.

Ágazati kitekintés: A szerzői jog és a művészet szabadsága általában⁵

Szükségesnek tartom a vizsgálódást a szerzői jog, mint speciális, ágazati jog területére is kiterjeszteni, mivel szintén a művészeti életet – és így a képzőművészetet is – szabályozó rendszerről van szó. Az alábbiakban a szerzői jog művészet szabadságához való viszonyát elemzem a kiindulópontként szolgáló alapjogok szintjén.

Mindkét szabályozás – ti. a művészet szabadsága és a szerzői jog – visszavezethető egy alapjogra, amely a rendszerüknek is a vázát alkotja. A művészetek szabadsága esetén ez a véleménynyilvánítás szabadsága, amelyet az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában kifejtett.⁶ Azaz, ha a vélemény kifejeződése művészi értéket hordoz, az már nem a véleményalkotás szabadságának körébe, hanem a művészet szabadságán belül szabályozandó. Ez az alapjogi kiindulópont a szerzői jogi dogmatikában is megjelenik, azonban a művészi élet szabadságától eltérően, a szerzőt megillető vagyoni jogokat az alkotmányos tulajdoni

¹ A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

² Az emberiség körülbelül hatszor régebb óta ismeri a festészetet (a képzőművészet egyik legősibb formája), mint az írást.

³ Aradi Nóra: Műfaj a képzőművészetekben (Téma, technika, funkció). Gondolat Könyvkiadó. Bp., 1989. 54. o.

⁴ Nem tartozik a tárgyasult művek közé például a vers: annak fizikai megjelenése, a könyv csak a művészi gondolat hordozója.

⁵ Az elemzést bővebben ld. Cseporán Zsolt: A művészet szabadságával élő személyek alapjogi helyzete Magyarországon. In: Kocsis Miklós – Tilk Péter (szerk.): A művészet szabadsága – alkotmányjogi megközelítésben. Kodifikátor Alapítvány. Pécs, 2013. 50-54. o.

⁶ Az elemzést bővebben ld. Uo. 40-46. o.

garanciából,⁷ a speciális személyhez fűződő jogait pedig az emberi méltóság alkotmányos biztosítékából kísérelték meg levezetni.⁸ Mivel a művészet szabadsága mint alkotmányos alapjog jogi tárgyként, meglátásom szerint, a véleményszabadságtól eltérően, az alapvető tárgyára, azaz az alkotásra koncentrálnak az alkotó védelme helyett,⁹ a szerzői jog kapcsán is csak az alkotás szemszögéből célszerű az összehasonlítás.

A művészet szabadsága az alkotás azon aspektusát ragadja meg, hogy az egy művészi formában megtestesülő vélemény, azaz „csak” annyiban különbözik az egyszerű hírközléstől, értékítélettől, hogy művészi értékkel rendelkezik. A szerzői jog ellenben az alanyi oldala felől közelíti meg a műalkotást, amikor a tulajdonhoz való jogból vezeti le annak ágazati oltalmát.¹⁰ Tehát egy sajátos, a dologi jogban értelmezhető, tulajdonszerű védelmet nyújt az műnek, vagyis a szellemi alkotás jogosultja a „tárgy” ura, azt kizárólag maga használhatja fel, illetve egyedül ő engedheti vagy tilthatja meg másnak, hogy felhasználja, hasznosítsa azt.¹¹

„[...] a szerzői jog és az iparjogvédelem monopólium – nem csekély jogdogmatikai és elméleti nehézségekkel – közvetlen, a védelem tartalmát és célját is kimondó alkotmányos szabály *híján* – *beszorul* az alkotmányos *tulajdonvédelem* oltalmi körébe. Noha a tulajdonhoz való jog is alkotmányos alapjog, azonban sokkal inkább elismert az alkotmányos korlátozhatósága, mint más, olyan alapjognak, amellyel a szellemi javakhoz fűződő kizárólagos jog ütközhet. Ez a sántikáló megközelítés azzal a nem pótolható veszteséggel jár, hogy elsikkad az a szemlélet, amely szerint a szerzői jog, sőt, a műszaki alkotásokhoz fűződő kizárólagos jog sem más – eredete szerint – mint a *véleménynyilvánítási szabadság*, mint legfontosabb alapjog egyik, nem is elhanyagolható *aspektusa*.”¹²

Mivel a szerzői jog vagyoni jogosultságainak megközelítése alanyi oldalról valósul meg, összehasonlítása a tárgyorientált művészet szabadságával igen nehézkes – ráadásul nem jelent közös nevezőt a művészet alapjogi szabadságával kapcsolatban, hiszen ott a tulajdonhoz való jog szóba sem jön. Ellenben a személyhez fűződő jogok során felmerülő emberi méltóság, mint alapjogi „mag” már mindkét kritériumnak eleget tesz: elsődlegesen a tárgyra vonatkozik, illetve a méltósági elemek a művészet szabadsága oldalán is felfedezhetőek. A szerzői jogi szabályozás technikájában a művészetszabadság kapcsán is felmerülő célok fejeződnek ki: elsődlegesen az alkotó tevékenység támogatása és elismerése, másodsorban a mű közönséghez közvetítésének megalapozása, illetve ezen célok anyagi támogatása (a kizárólagos engedélyezési jogon keresztül).¹³ Ezekre a részelemekre a művészi vélemény szabadságának védelme is kiterjed a szerzői jogi személyhez fűződő (és a teljesség igénye végett: a vagyoni) jogok mellett. A személyhez fűződő jogok alapvetően a szerző személyes jellegű érdekei, azaz a mű feletti rendelkezés (nyilvánosságra hozatali jog), műhez fűződő individuális kapcsolat rögzítése (névviselési jog) és a mű egyéni-eredeti sajátosságainak a megőrzése (integritásvédelem).¹⁴ Habár e jogok nagyban kötődnek a

⁷ A tulajdonhoz való alapvető jogról bővebben ld. Drinóczi Tímea: A tulajdonhoz való jog helye az alapjogi rendszerben. Jogtudományi Közlöny. 2005. 60. évf. 7-8. sz. 339-347. o.

⁸ Gyenge Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 108. évfolyam 5. szám (2003. október) <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200310/01-gyenge.html> Letöltés ideje: 2013. november 29.

⁹ Tárgy értelmezve az alkotófolyamatra is kiterjed az oltalom.

¹⁰ Ezt a véleményemet arra az elfogadott dogmatikai megállapításra alapozom, hogy a tulajdon egy abszolút szerkezetű jog, és így a jogosult kizárólagos hatalmi jellege dominál – a tulajdon tárgya helyett. Vö. Menyhárd Attila: A tulajdon alkotmányos védelme. Polgári jogi kodifikáció. 2004. 6. évf. 5-6. sz. 25. o.

¹¹ Szinger András – Tóth Péter Benjamin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó. Bp., 2004. 8. o.

¹² Faludi Gábor: A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátjai. Jogtudományi Közlöny. 2006. 61. évf. 7-8. sz. 281. o.

¹³ Szinger András – Tóth Péter Benjamin: i. m. 16. o.

¹⁴ Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó. Bp., 2012. 64. o.

szerezőhöz, a jog alanyához (ezek közül legerősebben talán a névviselési jog), azonban a nyilvánosságra hozatal és az integritásvédelem, elsődlegesen, kimondottan a műre koncentrálnak. Abból kiindulva, hogy a személyhez fűződő jogokat a méltóságból vezetik le, a szerzői jog tárgyára a személyiség szabad kibontakozásához kapcsolódik, amely szoros viszonyban áll a gondolat- (és azt folytatva, kifejezve) a véleménynyilvánítás szabadságával – ami a művészet szabadságának „anyajoga”.

Ezen a ponton érdemes a vagyoni jogokhoz mégis visszakanyarodni, és megvizsgálni a vagyoni jogok védelmét, amely a felhasználás esetén jelenik meg. Annak azonban, meglátásom szerint – a felhasználás fogalmából kiindulva¹⁵ – előfeltétele a nyilvánosságra hozás, anélkül nem értelmezhető.¹⁶ A nyilvánosságra hozás azonban személyhez fűződő jog és az emberi méltóságból vezethető le, amely alapjog közvetve a művészet szabadságánál is megjelenik – hiszen a személyiség szabad kibontakozásának feltétele, és a művészi vélemény kialakulása hiányában is védi az alkotófolyamatot. Ebből az következik, hogy a művészet szabadsága a felhasználást, és így a vagyoni jogokat is alapjogi védelemben részesíti, mivel az emberi méltóság a felhasználásra is kiterjed – és a művészet szabadságának alapja a véleményalkotás szabadsága, amely szoros kapcsolatban áll az emberi méltósággal és a gondolat szabadsággal. Így az alapjogi dogmatika rendszerében erősebb véleménynyilvánítás szabadságára¹⁷ épülő művészet szabadsága által biztosított védelemnek a preferálása célszerűbb lenne az ahhoz képest „gyengébb” tulajdonhoz való jog alkalmazása helyett. A szerzői jogi törvény¹⁸ azonban görcsösen ragaszkodik az alkotás már túlzottan is dologi jogias és tulajdonszempontú megközelítéséhez, és így – bár meglátásom szerint helytelenül – a lex specialis derogat legi generali értelmezési szabály szerint a véleményen alapuló művészet szabadsága háttérbe szorul a tulajdonhoz való joggal szemben. Ezen kívül az Szjt. értelmezése, miszerint „a (szerzői) alkotás és a (szerzői) mű szinonimák azt jelenti, hogy nem szellemi tevékenységet, hanem annak eredményét, a művet védi a törvény”,¹⁹ arra következtetésre vezet, hogy a szerzői jogi védelmet megszorítóan kell értelmezni (szemben a művészeti élet szabadságával): azaz kizárólag a befejezett műre, az alkotómunka során még el nem készült alkotásra azonban nem vonatkozik az oltalom. Így az alkotómunka folyamata – mivel rendszerint még nincs meg az eredmény – gyakran csak a művészet szabadságának alapjogi védelme alatt áll. Ebből azt a megállapítást lehet levonni, hogy mindaddig, amíg az alkotás nem készül el, a művészet szabadsága mint alapjog védi; azonban, amint befejeződött az alkotómunka és a mű létrejött, már szerzői jogi oltalom alatt (is?)²⁰ áll – és ettől kezdve a tulajdonhoz való jog védi az alkotót az alkotás tekintetében.

¹⁵ „A felhasználás tulajdonképpen a mű egészének, vagy valamely azonosítható részének érzékelhetővé tétele, vagyis a szellemi szükséglet kielégítése.” Uo. 69. o.

¹⁶ „(Az az eset, ha a szerző művét fiókjában őrzi és olvasgatja, képét lakásának falára akasztja, jelenthet műélvezetet, de szerzői jogi értelemben nem felhasználás.)” Uo. 69-70. o.

¹⁷ „A szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez, vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.” 30/1992. (V. 26.) AB határozat, illetve vö. Gyenge Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200310/01-gyenge.html> Letöltés ideje: 2013. november 29.

¹⁸ Magyarországon a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Szjt.)

¹⁹ A szerzői jogi törvény magyarázata (szerk. Gyertyánfy Péter). CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Bp., 2006. 28. o.

²⁰ Meglátásom szerint helytelenül szűnik meg a művészet szabadsága által nyújtott védelem a befejezett mű kapcsán, mivel a véleményszabadságból származó művészet szabadsága, az alapjogi rendszerben elfoglalt helyéből kiindulva, erőteljesebb és tágabb jogi oltalmat biztosítana az alkotásnak.

A képzőművészethez járulékosan kapcsolódó alapjog: a tulajdonhoz való jog²¹

„A tulajdon (...) nem pusztán közgazdasági kategória, hanem jogi szabályozást nyerve jogintézménnyé válik. A jogi szabályozás sem korlátozódik egyetlen jogágra: jellegzetes megjelenési területe ugyan a polgári jog, de ugyanúgy foglalkozik vele a büntetőjog, vagy a közigazgatási jog, mint a családi jog, vagy járadék stb. formájában megjelenő vagyoni értéket képviselő jogosítványokként a munkajog, a társadalombiztosítási – szociális jog is. A tulajdon intézményének ezen, szinte az egész jogrendszeren >>keresztülfevő<< volta abból következik, hogy mind a piacgazdaságnak, mind a parlamentáris demokráciának egyik oszlopa. E kettős sajátosságából adódóan a tulajdon ezért mind a magánjognak, mind a közjognak alapintézménye.”²²

A kortárs alkotmányjogban uralkodó felfogás szerint a tulajdon természetében különbözik más alapvető jogoktól, mivel az nem természet adta, magától értetődő jelenség. Tulajdonról jogi érelemben akkor lehet beszélni, ha sajátos szabályok együttese a különböző javakat meghatározott tartalommal az egyénekhez rendeli. E nélkül elképzelhetőek a tulajdonhoz hasonló szociológiai jelenségek, azonban ezek az alkotmányjog számára önmagában kezelhetetlenek.²³

Az Alkotmánybíróság gyakorlata a tulajdonhoz való jog tekintetében két jól elkülöníthető időszakra bontható. Az első, 1993-ig tartó időszakban a testület nem különböztette meg egymástól a tulajdon magánjogi és alkotmányjogi fogalmát: tehát a tulajdonhoz való jog lényeges tartalmát a magánjogi triással, a birtoklás – használat – rendelkezés részjogosítványjaival azonosította.²⁴ Ezt a korai értelmezést azonban az Alkotmánybíróság a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatában felülbírált, és önálló, a magánjogtól független alkotmányjogi tulajdonfogalmat alkotott – és innentől számítható a tulajdonhoz való jog második, jelenleg is tartó korszaka.²⁵

A tulajdonhoz való jog alapjogi jellege szempontjából mérföldkőnek tekinthető az Alkotmánybíróság azon megállapítása, hogy „a tulajdon az egyéni cselekvési autonómia hagyományos anyagi alapját jelenti.”²⁶ Ezt kiegészítve pedig kijelentette a testület, hogy „az alapjogi tulajdonvédelem kiterjed a tulajdon egykori ilyen, személyes autonómiát biztosító szerepét átvevő vagyoni jogokra, illetve közjogi alapú jogosítványokra is.”²⁷ A jogvédelem polgári jogi tulajdonon túli kiterjesztésének alapja tehát lényegében a tulajdonjognak a klasszikus, az egyéni cselekvési autonómiát biztosító funkciója.²⁸ A tulajdonhoz való jog általános értelemben az egyik legkorlátozhatóbb, mindenkit megillető (gazdasági) alapjog. A mindenkit megillető jelleg azt juttatja kifejezésre, hogy mind magán-, mind jogi személy alanya lehet, valamint, hogy ezeknek az alanyoknak azonosak a jogaik és kötelezettségeik. Míg alkotmányos és funkcionális értelmezésben a személyes autonómiát közvetlenül, illetve

²¹ Az Alaptörvény – az Alkotmánnyal ellentétben – a tulajdonhoz való jogot már rendszertanilag is az alapjogok között szabályozza. A teljesség igénye végett azonban meg kell jegyezni, hogy a tulajdonhoz való jog védelmi szintje csökkent. Vö. Drinóczi Tímea: A tulajdonhoz való jog az Alaptörvényben. Jogtudományi Közlöny. 2012. 67. évf. 5. sz. 227-231. o.

²² Vörös Imre: A tulajdonhoz való jog az alkotmányban. Acta Humana. 1995. 6. évf. 18-19. no. 156. o.

²³ Sonnevend Pál – Salát Orsolya: A tulajdonhoz való jog. Századvég 2007. 4. szám (új folyam 46. szám) 114. o.

²⁴ Uo. 113. o.

²⁵ „Az alkotmányi tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat. [...] Az Alkotmány szerinti tulajdonvédelem köre tehát nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével, azaz sem a birtoklás, használat, rendelkezés részjogosítványjaival, sem pedig negatív és abszolút jogként való meghatározásával.” 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, ABH 1993, 373-379.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Téglási András: A tulajdon alkotmányos védelme Magyarországon az Alaptörvény hatályba lépését követően. In: Drinóczi Tímea – Jakab András (szerk.): Alkotmányozás Magyarországon 2010-2011. I. kötet. Pázmány Press. Bp.-Pécs, 2013. 319. o.

közvetetten biztosító alapvető jognak tekinthető (közvetlen: a tulajdoni tárgy; közvetett: a tulajdon szerepét átvevő vagyoni jogok, illetve közjogi jellegű jogosítványok).²⁹

Az alkotmányos tulajdonvédelem dogmatikai struktúrájának sajátossága kapcsán viszont kiemelendő, hogy a tulajdon tartalma alkotmányos szinten is – hasonlóan a magánjoghoz – elsősorban kizárólagossággal, azaz a külső behatásokkal szembeni védetség biztosításával és a tulajdon tárgyával való rendelkezés szabadságával határozható meg.³⁰ Ezek alapján, ha az alkotmányos tulajdonvédelem kritériumait akarjuk megjelölni, mindenképp előtte meg kell határozni, mi minősül alkotmányos értelemben tulajdonnak.

Az alkotmányi szintű szabályozás tulajdonként csakis a jog által meghatározott tartalommal elismert, konkrét időpontban fennálló konkrét jogosítványt védhet.³¹ A tulajdonként védett jogosultság tartalma változhat az újabb és újabb módosítások következtében, de az alkotmányjog mindig csak egy konkrét időpontban tudja megítélni, hogy a fennálló jogosítványok szabályainak módosulása korlátozza-e a tulajdon – és, ha igen, akkor ez a korlátozás alaptörvény-ellenes-e.³² A jogi meghatározottság és konkrétság kritériuma pedig az Alkotmánybíróság által megfogalmazott „kétségtelen jogcímet” jelenti.³³ Tulajdon tehát mindaz, amit jogszabály egy adott időpontban annak minősít; ezen kívül pedig csak akkor lehet szó tulajdoni védelemről, ha az adott jogviszonyt a jog elismeri és tartalma kellően meghatározható.³⁴ Ennek, illetve a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatnak következtében *az alkotmányos tulajdon nemcsak a polgári értelemben vett tulajdon, hanem azon túl annak önállósult részjogosítványai, és más vagyoni értékű – dologi, kötelmi és bizonyos közjogi eredetű – jogosultságok is.*³⁵

Először a polgári jogi tulajdonnal összevetve kívánom elemezni a tulajdonhoz való jogot a képzőművészet kapcsán, azt követően pedig a közjogi eredetű jogosultságok körére térek majd ki.

A fenti meghatározásból – és az Alkotmánybíróság idevágó gyakorlatából – egyértelművé válik, hogy a tulajdonhoz való jog alkotmányjogi oltalma kiterjed szinte minden polgári jogi jogosultságra (a dologi mellett a kötelmi jogira is).³⁶ A képzőművészet esetében, annak jellegéből adódóan, ez a védelem csak a tárgyasul, közvetlen anyagi dolgokra terjed ki, az immateriális javakra nem. Vissza kell azonban nyúlnunk a tulajdonhoz való jogra épülő, művészi alkotásokat védő szerzői jogi konstrukcióhoz, amelynek oltalma máshogy jelenik meg a képzőművészet viszonyában a fentiekhez képest. A különbség az általában vett művészet és a képzőművészet között, hogy a képzőművészet mindenképp – differentia specificájából adódóan – egy közvetlen anyagiságban tárgyasult alkotást eredményez, amely a művészi értéket magában hordozza. A szerzői jogi védelem igazodik saját művészet-fogalmához, ami a következő: az irodalom, a művészet vagy a tudomány területén kifejtett alkotó szellemi tevékenység egyéni-eredeti jelleget viselő, megformált gondolatot kifejező, mások számára felfogható és rendszerint rögzített formában megjelenő eredménye.³⁷ A szerzői jog tehát a művészi értéket oltalmazza, úgy, hogy alapjogi kötődését nézve a tulajdonhoz való jogból eredeztethető. A képzőművészeti alkotásra így – a művészet szabadsága mellett – kiterjed a tulajdonhoz való jog, illetve annak egyik részaspektusából, a

²⁹ Drinóczi Tímea: A tulajdonhoz való jog helye az alapjogi rendszerben. Jogtudományi Közlöny. 2005. 60. évf. 7-8. sz. 339. o.

³⁰ Menyhárd Attila: A tulajdon alkotmányos védelme. Polgári jogi kodifikáció. 2004. 6. évf. 5-6. sz. 25. o.

³¹ Sonnevend Pál – Salát Orsolya: i. m. 116. o.

³² Uo. 117. o.

³³ Vö. 37/1994. (VI. 24.) és 36/1998. (IX. 16.) AB határozatok

³⁴ Sonnevend Pál – Salát Orsolya: i. m. 119. o.

³⁵ Uo. 121. o.

³⁶ A kötelmi jogi aspektusok közül a képzőművészet kapcsán csak közvetve és áttételesen beszélhetünk, így azokra nem térnek ki.

³⁷ Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv: i. m. 45. o.

polgári jogi értelmezésből kivált és külön szabályozott,³⁸ dologi jogra – és azon belül is a (szellemi) tulajdonra – épülő szerzői jog is. Még közelebről vizsgálva az oltalom azon alapul, hogy a szerzői jog részjogosultsága – a személyhez fűződő jogok elemei mellett – a vagyoni jogokat öleli fel, amelyek közvetlenül is kapcsolódnak a tulajdonhoz való jog polgári jogias oldalához. Ezek névlegesen a felhasználás és a hasznosítás, azaz a mű fölérti rendelkezés joga – ami a tulajdonjog egyik legfontosabb eleme. Ezek alapján levonható az a konklúzió, hogy az alkotás tárgyiasult művészi jellegét a szerzői jog, míg az objektív, dologias felfogást a tulajdonhoz való jog részesíti jogi védelembe.

A közjogi eredetű jogosultságok kapcsán fontos leszögezni, hogy a jogalanyok közjogi igénye az állammal szembeni tulajdonra való hivatkozását alapozza meg.³⁹ Ez pedig azt jelenti, hogy az államnak alapvetően és főszabályként tartózkodnia kell az alapjog alanyának tulajdonosi pozíciójába való behatolástól.⁴⁰ Továbbfűzve és zárva ezt a gondolatot, két lényegi kapcsolódási ponthoz lehet eljutni a művészet szabadsága viszonyában, amelyek a művészt megillető jogosultság formájában jelennek meg. Az egyik, hogy a képzőművészt főszabályként⁴¹ alanyi jogon megilleti a tulajdonjog az elkészült alkotásán – amely módját tekintve bár lehet eredeti vagy származékos tulajdonszerzés, de mindenképp konstitutív. Végül pedig a másik, hogy az állam tartózkodási kötelezettsége egyfajta „híd-szabályként” átvezethet a művészet szabadsága jogi védelméhez, mivel közös elemről van szó mindkét alapvető jog kapcsán – azonban a művészet szabadsága, rendszertani helyzetéből,⁴² nagyobb garanciát nyújt(ana) az alkotónak.

Következtetések

A fentieket összegezve elmondható, hogy a képzőművészeti alkotásokat sajátos, hármas védőháló veszi körül. A „külsődleges” az ágazati jogon keresztül érvényesül, hiszen a szerzői jog a tárgyiasult művészi jelleget oltalmazza. Az egyel szűkebb védelmet a tulajdonhoz való alapvető jog biztosítja, azáltal, hogy magát az objektíven létező dologi alkotást óvja, valamint, hogy a tulajdonjog főszabályként az alkotót illeti meg.⁴³ Végül a legszorosabb jogi védelmet a művészsíseget, mint tevékenységet garantáló művészet szabadsága jelenti a képzőművészet kapcsán is.

Ezek alapján tehát következtetésként levonható, hogy a képzőművészet esetében ez a fajta hármas jogvédelmi rendszer két alapjogra vezethető vissza: az általánosságban irányadó művészet szabadságának oltalma mellett megjelenik, és erőteljesen előtérbe kerül a tulajdonhoz való alapvető jog is.

³⁸ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény

³⁹ Drinóczi Tímea: A tulajdonhoz való jog helye az alapjogi rendszerben. 340. o.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Előfordulhat olyan eset, amikor olyan kötelmi jogi ügyletet köt a művész valakivel, hogy a tulajdonjog rögtön a „megrendelőt” illeti meg (pl.: megbízás, vállalkozás, munkaszerződés)

⁴² Mivel a véleménynyilvánítás szabadságából eredeztethető alapjog, ami a tulajdonhoz való jognál magasabb szinten áll az alapjogi rendszerben.

⁴³ „(...) az új Alaptörvény biztosított valódi alkotmányjogi panasz révén a jövőben a magánjogi jogvitákban az Alkotmánybírósághoz fordulók számára viszonylag kényelmes és magától értetődő hivatkozási alapot nyújt majd a tulajdonhoz való jog sérelmére történő hivatkozás, ugyanakkor megfontolandó, hogy az Alkotmánybíróság mennyire érvényesítse gyakorlatban a tulajdonhoz való jog és a többi alapjog (közvetlen vagy közvetett) horizontális hatályát.” Téglási András: i. m. 332. o.